

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

Nemzetköziesedés a Debreceni Egyetemen

A hallgatói mobilitás mint a nemzetköziesedés célja és eszköze

Deákné Dusa Ágnes Réka

Témavezető: Prof. Dr. Szabó Ildikó, Dr. Engler Ágnes

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2017.

Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A felsőoktatás nemzetköziesedésének, s azon belül a hallgatói mobilitás témakörének kutatási relevanciáját az a disszonancia adja, hogy miközben a diákmobilitásnak komoly történelmi előzményei és hagyományai vannak, a külföldi állampolgárságú hallgatók nagyszámú megjelenése a tömegesedett felsőoktatásban mégis újfajta kérdéseket és problémákat vetett fel.

A nemzetközi hallgatói mobilitás a statisztikai adatok szerint tömegesedik, egyre több felsőoktatási intézmény stratégiájában jelenik meg a nemzetköziesedés, és a tanulmányi célú mozgás egyre szélesebb hallgatói rétegek számára válik elérhetővé. Ám nemzetközi és hazai vizsgálatok egyaránt arra figyelmeztetnek, hogy a tudásalapú társadalomban egyéni és intézményi szinten is újfajta egyenlőtlenségek alakulhatnak ki, melyekben döntő tényező lehet az, hogy valaki szerzett-e olyan speciális készségeket és ismereteket, kapcsolatokat, amelyek a külföldön való tanulás sajátjai. Tekintettel arra, hogy hazai és nemzetközi felmérések szerint a hallgatók családjának társadalmi, gazdasági helyzete még mindig az egyik legmarkánsabb befolyásoló tényező az (im)mobilitásban, különös figyelmet érdemel a szocio-ökonómai státus vizsgálata.

Az értekezés célja az volt, hogy a tanulási célú hallgatói mobilitást a felsőoktatás nemzetköziesedésének kiemelt elemeként vizsgálja, s vegye számba a mobilitással összefüggő segítő és gátló tényezőket a Debreceni Egyetem hallgatói esetében. Ezért a dolgozatban Knight elméletére támaszkodva tisztáztuk a nemzetköziesedés fogalmát, folyamatát, színtereit és szereplőit, mivel ezekbe ágyazódik be szervesen a hallgatói mobilitás is.

A következő elméleti megközelítésben körvonalaztuk, miért is érdekes a hallgatói mobilitás jelensége a felsőoktatásban, milyen előnyökkel járhat egy csereév, vagy a külföldön szerzett diploma, s milyen hátrányokat okozhat a mobilitásból való kimaradás. A külföldi tapasztalatok hasznosulása több formában is megtérülhetnek:

olyan jól mérhető módon, mint az idegen nyelvi készségek fejlődése, a munkaerő-piaci elhelyezkedés sikeressége és gyorsasága, a fizetés mértéke vagy az akadémiai eredményesség. De személyiségbeli növekedést is jelenhet a diákmobilitás, egyre több kutatásban helyeznek előtérbe olyan készségeket, képességeket, mint az önállóság, rugalmasság, döntéshozás, konfliktuskezelés, tájékozódás, kooperáció stb. A disszertációnak nem volt célja a fent felsorolt, a mobilitással együttjáró hatások tesztelése, mégis nagyon fontos realizálni a hallgatói mobilitás tétjét.

Így válik hangsúlyossá a témakör harmadik megközelítésmódja, ami azt vizsgálja, mely tényezők segítik és hátráltatják a diákokat abban, hogy külföldön tanuljanak. A nemzetközi és hazai kutatások is megerősítették azt, hogy bár a hallgatói mobilitás lehetősége egyre szélesebb társadalmi rétegek előtt áll nyitva, mégis kimutathatók (ön)szelekciós folyamatok a megvalósult hallgatói mobilitások során. Még a fejlett nyugat-európai országokban is befolyásolja a külföldi tanulmányok vállalását a szülők iskolázottsága, a diák családjának anyagi helyzete. Ugyanakkor más kutatások (többek között Murphy-Lejeune, Sik) arra hívják fel a figyelmet, hogy e tényezők mellett más szempontokat is figyelembe kell venni, mint például a mobilitási tapasztalatot (mobilitási tőkét) vagy a külföldi kapcsolathálót (migrációs burkot).

Alkalmazott módszerek

A Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja (CHERD-Hungary) 2003 óta rendszeresen vizsgálja a Debreceni Egyetem és a történelmi Partium régió területén található felsőoktatási intézmények hallgatóit, így lehetőség nyílt arra, hogy hat adatbázis alapján vessük össze a hallgatói mobilitás főbb trendjeit és a mobilitással összefüggésben álló háttértényezők hatásának változásait. Az adatelemzésnél a Debreceni Egyetem nappali tagozatos hallgatóira fókuszáltunk, mind a hat adatfelvételkor kari és nemi reprezentativitásra törekedtünk. A 2003-as

adatbázis a „Regionális Egyetem” kutatás első adatfelvétele 1040 debreceni hallgató válaszait tartalmazza. 2005-ben a Regionális Egyetem második adatfelvételi hullámában a végzés előtt álló hallgatók jelentették a célpopulációt, 562 debreceni hallgatótól érkezett válasz. 2008 őszén a TERD (Tertiary Education and Regional Development) kutatás adott lehetőséget arra, hogy a Bologna-rendszer első kilépőit, a végzés előtt álló 728 fő BA/BSc-hallgatót felkeressük. 2010 tavaszán már a belépő, azaz elsőéves, 442 fő MA/MSc-hallgatókat kerestük fel. A 2012-es adatbázis a HERD-kutatás (Higher Education for Social Cohesion – Cooperative Research and Development in a Cross-border Area) során jött létre, a Debreceni Egyetemről összesen 1050 fő válaszolt. Végül a 2015-ös IESA-kutatás (Institutional Effects on Students’ Achievement in Higher Education) adatfelvétel során az alapképzéses másodéveseket, az elsőéves mesterképzéseseket, osztatlan képzéses másod- és negyedéveseket kerestük fel, az így kapott adatbázis 1062 debreceni egyetemista válaszait összesíti.

Az empirikus vizsgálat során három fő kérdés került középpontba. Elsőként a mobilitás volumenének változása 2003 és 2015 között, melyet négy szemszögből is megvizsgáltunk: a mobilitás célja és időbelisége alapján a külföld tanulási tapasztalat, a külföldi tanulási terv, a külföldi munkatapasztalat és a külföldi munkavállalási tervek tendenciáinak változásait hasonlítottuk össze a hat adatbázisban.

A hallgatók földrajzi mobilitását befolyásoló tényezők szerepét négy dimenzión keresztül vizsgáltuk. A társadalmi státus dimenzióján belül a nemzet, a szülők legmagasabb iskolai végzettségét, a szülők munkaerő-piaci státusát, a család objektív, szubjektív és relatív anyagi helyzetét használtuk. A nyelvi kompetenciák dimenziója a nyelvvizsgák számát és/vagy a beszélt nyelvek számát foglalja magában. A társadalmi tőke dimenziójába a településtípus, a migrációs tőke, a migrációs burok (külföldi kapcsolatrendszer) sorolható. Végül egy dimenzióba tömörítettük az ún. puha változókat is, mint a társadalmi intézményekbe vagy az

embertársakba vetett bizalom, az élet értelme, a szubjektív jóllét vagy a társadalmi távolság, s összefoglalóan bizalmi tőkének neveztük el ezt a dimenziót.

Végül a 2015-ös IESA adatbázisban klaszterelemzést alkalmaztunk, hogy a válaszadó hallgatókat mobilitási tapasztalataik, terveik, nyelvtanulási motivációik és a Bogardus-féle társadalmi távolságmérő skálán mért, a külföldi hallgatókra vonatkozó attitűdjeik segítségével mobilitási típusokba csoportosítsuk, és társadalmi háttérmutatók és felsőoktatási eredményességük alapján jellemezzük őket.

Eredmények

Mobilitási tendenciák

A mobilitási cél és idődimenzió alapján kialakított négy mobilitási mozgást összefoglalóan vizsgálva az első hipotézisünkben a nemzetközi és hazai mobilitási statisztikák eredményei alapján azt feltételeztük, hogy növekvő arányú lesz a debreceni hallgatók részvétele a nemzetközi mozgásokban a vizsgált időszakban. A hipotézisünk részben igazolódott be. A 2003-as adatfelvételhez képest kimutatható a növekedés a külföldi tanulási tapasztalatban és tervekben, azonban mind a múltbeli, mind a jövőbeli diákmobilitás a 2015-ös évben alacsonyabb arányú volt, mint az azt megelőző lekérdezés(ek)ben. A munkavállalási tapasztalatot és terveket vizsgálva bebizonyosodott, hogy a debreceni válaszadók esetében emelkedés mutatható volt ki évről évre. A külföldi tapasztalatszerzés előmozdítása támogatandó, viszont hosszú távon nemzeti és intézményi szinten is az „agyak körforgásába” való bekapcsolódás lenne a cél, s nem az „agyvesztés”, azaz hogy a diplomás fiatalok rövid távú külföldi tapasztalatszerzés után itthon kamatoztassák a megszerzett ismereteket, kompetenciákat.

A hallgatók mobilitását befolyásoló tényezők

Második hipotézisünk arra irányult, hogy a társadalomtudományi jelenségek vizsgálata során hagyományos magyarázatként szolgáló gazdasági-társadalmi helyzet utal-e a mobilitási tapasztalatokkal és tervekkel való összefüggésre is. A hipotézis tesztelésére a társadalmi státusmutatók dimenzióját és a nyelvi kompetenciák dimenzióját használtuk.

A társadalmi státus dimenziójának a tanulási mobilitási tapasztalattal való összefüggése esetében megállapítható, hogy a nemet leszámítva a társadalmi státus többi mutatója különböző arányban, de pozitív irányú összefüggésben áll a tanulási célú mobilitási tapasztalattal. Egyedül 2005-ben nem volt szignifikáns kapcsolat a tanulási célú mobilitási tapasztalat és a státusmutatók között, a többi évben egy vagy több tényezően keresztül is pozitívan hatott a hallgató családjának társadalmi háttere. Az összefüggés – a nemzetközi és hazai tapasztalatoknak megfelelően – a magasabb társadalmi helyzettel való együttjárásra hívja fel a figyelmet: minél jobb társadalmi státusmutatókkal tudunk egy hallgatót jellemezni, annál nagyobb az esélye a külföldi tanulmányok bekövetkeztének. A nyelvi kompetenciák tekintetében szintén évről évre egyértelműen erős pozitív kapcsolat mutatkozott.

A társadalmi státus külföldi tanulási tervekre gyakorolt hatására esetén szintén erős összefüggés van a hallgatók szocio-ökonómiai státusával. Bár a társadalmi nem hatása eltűnik, a szülők iskolázottsága és az objektív, szubjektív (és relatív) gazdasági tőke-mutatók pozitív irányú hatása kimutatható. Azaz minél jobb társadalmi helyzetben van valaki, annál nagyobb az esélye annak, hogy tervez külföldi mobilitást. Bár azt nem tudjuk ellenőrizni, hogy a kérdőívek kitöltésekor jelzett mobilitási tervek mekkora hányada valósult meg, vagy hány, előre nem tervezett mobilitás jött létre, mégis, egyfajta önszelekciós mechanizmus nyomai látszanak kirajzolódni. A hátrányosabb társadalmi helyzetű hallgatók mintha nem is gondolkodnának a külföldi tanulás lehetőségén. Az idegen nyelvi kompetenciák

esetében pedig egyre inkább a felsőfokra tevődik át a törésvonal: nem az a lényeg, hogy valaki beszél-e idegen nyelven vagy sem, hanem nagyon jól (felsőfokon) kell beszélnie, hogy bele merjen vágni a külföldi tanulásba. Ez az eredmény ugyan egybeesik országos vizsgálat eredményeivel, de némiképp ellentmond a mobilitási programok egyik fő céljának, ami épp a nyelvtanulás segítése lenne.

A társadalmi státusmutatók és a külföldi munkatapasztalat esetében a legkevesebb és leginkább ellentmondásos a szignifikáns összefüggés. 2010-ben az inaktív anyák gyermekei, míg 2012-ben a felsőfokú iskolázottságú apák gyermekei, 2015-ben pedig a jobb objektív tőke mutatójú családok gyermekei mutatkoztak mobilabbnak. Mintha 2012 után az előnyösebb társadalmi helyzetű diákok kerültek volna előnyösebb helyzetbe a külföldi mobilitási tapasztalatot illetően.

Végül a társadalmi státusmutatókat a külföldi munkavállalási tervekre vonatkoztatva erős összefüggést találtunk: 2008-ig és 2012 után egyértelműen az előnyösebb társadalmi helyzetű diákok voltak azok, akik külföldi munkavállalást terveztek. A 2008-ban és 2010-ben az objektív tőke mutatók hatása helyett a szubjektív volt jelentős, de fordítottnak: az anyagi helyzetükkel leginkább elégedetlenek jelezték, hogy külföldi munkavállalásban (is) gondolkoznak. Az a tény, hogy a többi évben a jobb objektív gazdasági tőke mutatókkal jellemezhető diákok terveztek magasabb arányban külföldi tanulást, arra hívja fel a figyelmet, hogy az anyagi helyzet okozta önszelekciós mechanizmusok – ha még csak tervek szintjén is – újra megjelennek.

Az eredményeket áttekintve megállapíthatjuk, hogy második hipotézisünk, miszerint a mobilitási tapasztalatot és terveket befolyásolják a szocio-ökonómiai státus hagyományos mutatói, igazolást nyert. Így nagyobb arányban rendelkeznek mind tanulási, mind munkavállalási mobilitási tapasztalattal és tervekkel a magasabb iskolázottságú szülők gyermekei, a jobb objektív és szubjektív tőke mutatóval jellemezhető családok gyermekei és azok a hallgatók, akik beszélnek idegen nyelveket – ráadásul minél többet és/vagy minél magasabb szinten.

Harmadik hipotézisünk szerint a hagyományos társadalmi státus dimenziójába tartozó tényezők mellett más, puhább befolyásoló tényezők szerepe is erős lehet. Ilyennek azonosítottuk a társadalmi tőkét és a bizalmi tőkét. A két dimenziót szintén mind a négy esetben, így a külföldi tanulási tapasztalat, a külföldi tanulási terv, a külföldi munkavállalási tapasztalat és a külföldi munkavállalási terv esetében is teszteltük.

A tanulási tapasztalattal a társadalmi tőke kapcsolata pozitív irányú: minél több külföldi ismerőssel, és minél gyengébb lokális kötődéssel jellemezhető valaki, annál valószínűbb, hogy tanult külföldön. A bizalmi tőke dimenziójában csak 2015-ben mutatkozott összefüggés: azok tanultak nagyobb arányban külföldön, akik meglehetősen bizalmatlanok embertársaikkal szemben. Sajnos az ok-okozati hatást nem ismerjük: lehet a rossz tapasztalatok miatt bizalmatlanok a mobil hallgatók vagy a bizalmatlanságukból fakad a mobilitásuk.

A külföldi tanulási tervekkel a társadalmi tőke dimenziójának mutatói pozitív összefüggést mutattak: a nagyobb településeken élők, magasabb mobilitási tőkéjű, több külföldi kapcsolattal rendelkező hallgatók nagyobb eséllyel terveznek külföldi tanulmányokat. A bizalmi tőke dimenziója alapján azok a diákok, akik terveznek másik országban tanulni, azok a külföldi társadalmi intézményekben (EU) bíznak, de a hazai társadalmi intézményekkel és embertársaikkal szemben bizalmatlanok. A migrációs potenciál elmélet szintén a bizalom, elégedetlenség hatását hangsúlyozza a mobilitási tervekben.

A munkavállalási tapasztalat és a puhább változók között kevesebb esetben volt összefüggés és az nem is volt egyértelműen pozitív. A külföldi kapcsolatok és a nagyobb településtípus növeli a külföldi munkatapasztalat esélyét, ám 2015-ben a nagyobb települések mobilitást erősítő hatása mellett a kistépülési hatás is megjelenik. Lehetséges, hogy a kistépülésen élő diákok úgy gondolták, ha már a munka miatt utazniuk kell, akkor nagyobb, külföldi utat is vállalnak. A bizalmi tőke dimenziójával egyik évben sem mutatott összefüggést a külföldi munkatapasztalat.

Rátérve a jövőre irányuló mobilitásra, a társadalmi tőke dimenziója nagyon erős összefüggést mutatott a külföldi munkavállalási tervekkel, minden évben több mérőeszköz is pozitív kapcsolatot rajzolt ki. Ez alapján nagyobb eséllyel terveznek külföldi munkavállalást azok a diákok, akik gyenge lokális kötődéssel, ámde erős mobilitási tőkével rendelkeznek és sok külföldi kapcsolatuk van. A bizalmi tőkét tekintve viszont a társadalmi intézményekben vagy embertársaikban kevésbé bízó hallgatók az inkább mobilak.

A harmadik hipotézisünk így igazolást nyert: a finomabb, „puha” mutatók, mint a mobilitási tőke vagy a migrációs burok nemcsak képesek árnyalni a szocio-ökonómiai státusmutatók által kapott eredményeket, de sok esetben még határozottabb összefüggést is mutatnak évről évre a mobilitással. Így a magasabb társadalmi tőkével (magas migrációs burokkal, mobilitási tőkével, alacsony lokális kötődéssel) rendelkező hallgatók magasabb mobilitási tapasztalattal és tervekkel jellemezhetők.

Mobilitási csoportok

A negyedik feltételezésünk szerint a megvalósult és tervezett mobilitás mentén jellegzetes hallgatói csoportok rajzolódnak ki, melyek gazdasági-társadalmi háttérmutatók és felsőoktatási eredményességi mutatók szempontjából különbözők. A hipotézis vizsgálata érdekében létrehoztunk négy mobilitási klasztert, amelyeket otthon maradóknak, egzisztenciális kivándorlóknak, felfedezőknak és hódítóknak neveztük el.

Az *otthon maradók* csoportját a teljes immobilitás jellemzi: nincs se tanulási, se munkavállalási célú külföldi tapasztalatuk, s nem is céljuk kipróbálni azokat a jövőben. Ez nyelvtanulási attitűdjükben is megmutatkozik, mivel azt kevésbé egy másik kultúra megismerése, inkább praktikus szempontok vezérlik. A Debrecenben

tanuló cserediákokkal pedig nagyobb társadalmi távolságot tartanak. Az *egzisztenciális kivándorlók* csoportjában a hallgatók nagy része tanult a lekérdezést megelőzően külföldön, talán ez is magyarázza, hogy ők már elsősorban munkavállalás céljából szándékoznak külföldre menni. Ők a legnyitottabbak a külföldi hallgatók felé, s nyelvtanulásukban is az adott nyelvhez tartozó kultúra megismerése dominál. A *felfedezőknél* elnevezett hallgatói csoport tagjai nem rendelkeznek mobilitási tapasztalattal, de vágnak rá, szívesen tanulnának külföldön. Talán a kevés nemzetközi tapasztalat az oka annak, hogy a cserediákokkal szemben távolságtartók, s a nyelvtanulásukat praktikus szempontok irányítják. Végül a *hódítók* azok, akik korábbi tapasztalataikat és jövőterveiket tekintve is a legmobilabbak. Nyitottak a Debrecenben tanuló külföldi hallgatók felé, s kultúraközpontú nyelvtanulás jellemző rájuk.

A klasztereket megvizsgálva igazolódott a hipotézisünk, miszerint a létrejött négy mobilitási csoport a társadalmi háttérmutatók és felsőoktatási eredményességi mutatók alapján egyaránt sajátos arculattal rendelkezik. A mobilitási csoportokat vizsgálva azt láthatjuk, hogy az otthon maradók inkább a rosszabb anyagi helyzetű, kisvárosban élő fiatalok, akik alacsonyan iskolázott anyák gyermekei, nem beszélnek idegen nyelveket. A felfedezők legtöbbje nagyvárosi, kiemelkedő szubjektív anyagi helyzetű diák, akik középfokon beszélnek idegen nyelvet, s apjuk magasan iskolázott. A hódítók és egzisztenciális kivándorlók csoportjának fele szintén nagyvárosi, előbbi csoport tagjai ráadásul az objektív tőkemutatók alapján a legelőnyösebb gazdasági helyzetűek, ők rendelkeznek legnagyobb arányban felsőfokú nyelvvizsgával és ők beszélnek a legtöbb idegen nyelvet.

A felsőoktatási eredményességi mutatók vizsgálata mellett történő döntésünk oka az volt, hogy a fentieken túli, finomabb különbségeket is azonosítani tudjunk a négy mobilitási klasztercsoport között. E tekintetben egyértelműen a hódítók a kiemelkedők: ők azok, akik az akadémiai eredményesség, a továbbtanulási tervek, az egyetemen belüli intragenerációs beágyazódás, az önkéntesség, vagy a szervezeti

tagság szempontjából is pozitív eredményeket értek el. Az otthon maradók viszont nemcsak a mobilitást tekintve tűnnek passzívnak: nem terveznek továbbtanulást, gyengébbek az intragenerációs kapcsolataik, legalacsonyabb arányban önkénteskednek s tagjai valamilyen szervezetnek. Ez igazolta az ötödik hipotézisünket, mely szerint az immobil és mobilitási szándékkal egyértelműen nem rendelkező hallgatók homogén társadalmi háttérmintázattal jellemezhetők. Valóban kedvezőtlenebb a szocio-ökonómiai hátterük, alacsony a társadalmi státusuk, emellett a felsőoktatási eredményesség szempontjából is hátrányosabb helyzetűek.

A dolgozat újszerűsége abban rejlik, hogy a hagyományos társadalomtudományi nézőpont mellett felhívja a figyelmet más, a migrációkutatásokban is alkalmazott magyarázatok keresésére, s azokat földrajzi mobilitás egy speciális típusára, a nemzetközi hallgatói mobilitás vizsgálatára alkalmazza.

Az empirikus vizsgálat korlátait jelentette, hogy mind a hat vizsgált adatbázis keresztmetszeti képet adott, utánkövetésre nem volt lehetőség. A hat felmérés hasonló témaköröket vizsgált, így lehetőségünk volt arra, hogy a mobilitás négy jelenségét (tanulási és munkavállalási tapasztalat és terv) megvizsgáljuk. Ugyanakkor az összehasonlítást nehezítette, hogy mind a mobilitásra, mind a háttérváltozóként használt dimenziókra vonatkozó pontos kérdések évről évre kicsit módosultak – igazodva egyrészt a társadalmi változásokhoz, másrészt az adott kutatás fő fókuszához.

A fenti limitációk figyelembe vétele mellett az adatokból arra következtethetünk, hogy a debreceni egyetemisták mobilitását társadalmi háttérváltozókkal és a migrációkutatásokban egyre nagyobb teret kapó finomabb háttérmutatókkal (mint a migrációs burok vagy a mobilitási tőke) egyaránt le lehet írni. Mindenképpen szükséges a két szempont együttes vizsgálata, mivel úgy tűnik, hogy a kettő együtt jár: az immobil hallgatók mindkét szempontból hátrányosabb helyzetűek. Ráadásul úgy tűnik, ezek a hallgatók nem egyszerűen otthon maradnak,

hanem a felsőoktatási eredményességüket tekintve is sok szempontból lemaradnak, a hallgatói (s így az értelmiségi) szocializációból kimaradnak. Természetesen nem lehet kijelenteni, hogy a mobilitásba való bevonásuk növelné a felsőoktatási eredményességük, s így a campus-létben való erőteljesebb részvételük sem okozná feltétlenül a mobilitási terveik növekedését. Mégis fontos ezen hallgatói csoportra való figyelés.

A fentiek következtében a későbbi kutatási irányok kijelölésekor mobilitásból kimaradó felsőoktatási hallgatók esetét tartjuk fontosnak kiemelni. Érdeemes lenne alaposabban, részletesebben megvizsgálni ezt a diákcsoportot, megfejtetni az immobilitásuk mögött meghúzódó egyéni, intézményi, felsőoktatás-politikai és társadalmi okokat, s kideríteni, mivel lehetne segíteni részvételüket – akár rövid távú és/vagy csoportos – mobilitási programokban.

Nyilvántartási szám: DEENK/174/2017.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Dusa Ágnes Réka
Neptun kód: AS8Z2C
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10048677

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (5)

1. **Dusa, Á. R.:** A nemzetközi hallgatói mobilitás értelmezése eredményességi szempontból.
In: Ki eredményes a felsőoktatásban? Szerk.: Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyváradi; Budapest, 25-41, 2015. ISBN: 9786068156699
2. **Dusa, Á. R.:** Pedagógushallgatók nemzetközi mobilitási tervei.
In: Szakmai szocializáció a felsőoktatásban. A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében. Szerk.: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Partium Kvk., Personal Problems Solution, Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyváradi, Budapest, 224-241, 2015, (Felsőoktatás & Társadalom ; 2.) ISBN: 9789631233988
3. **Dusa, Á. R.:** Közösségek és határok. A külföldi hallgatók esete.
In: Campus-lét a Debreceni Egyetemen. Ifjúságszociológiai tanulmányok. Szerk.: Fényes Hajnalka, Szabó Ildikó, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 11-25, 2014. ISBN: 9789633184592
4. **Dusa, Á. R.:** Mobilitási tőke a partiumi hallgatók körében: A mobilitási tőke és az eredményesség összefüggései.
In: Határtalan oktatáskutatás. Tanulmányok a 75 éves Kozma Tamás tiszteletére. Szerk.: Ceglédi Tímea, Gál Attila, Nagy Zoltán, A Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja, Debrecen, 215-228, 2014, (Régió és oktatás, 2060-2596 ; 9.) ISBN: 9789630891462
5. **Dusa, Á. R.:** Külföldi hallgatók a Debreceni Egyetemen.
In: Egyetemi élethelyzetek : Ifjúságszociológiai tanulmányok I.. Szerk.: Dusa Ágnes Réka, Kovács Klára, Márkus Zsuzsanna, Nyüsti Szilvia, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 57-90, 2012. ISBN: 9789633182260

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (2)

6. **Dusa, Á. R.**: Teacher education students' international mobility plans.
In: Professional Calling in Higher Education : Challenges of Teacher Education in the Carpathian Basin. Ed.: Pusztai Gabriella, Ceglédi Tímea, Partium, Personal Problems Solution, Új Mandátum Könyvkiadó, Nagyvárad; Budapest, 151-159, 2015. ISBN: 9789631234015
7. **Dusa, Á. R.**: The Factors influencing Student Mobility Plans.
In: Higher Education in the Romanian-Hungary Cross-Border Cooperation Area. Ed.: Kozma Tamás, Bernáth Krisztina, Partium Press; Center for Higher Education Research and Development, Oradea; Debrecen, 133-140, 2012. ISBN: 9786068156415

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

8. **Dusa, Á. R.**: A mobilitás mint tőke: A mobilitási tőke elemzésének lehetőségei nemzetközi hallgatókkal készített interjúk alapján.
Szocpolit. szle. 2 (1), 22-33, 2016. ISSN: 2416-1357.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

9. Pusztai, G., Fekete, I. D., **Dusa, Á. R.**, Varga, E.: Knowledge Brokers in the Heart of Europe: International Student and Faculty Mobility in Hungarian Higher Education.
HERJ. 6 (1), 60-75, 2016. EISSN: 2064-2199.
DOI: <http://dx.doi.org/10.14413/HERJ.2016.01.04>

További közlemények

Magyar nyelvű könyvek (4)

10. Pusztai, G., Ceglédi, T., Bocsi, V., Kovács, K., **Dusa, Á. R.**, Márkus, Z., Hegedűs, R.:
Pedagógusjelöltek oktatásszociológiai vizsgálata II. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja, Debrecen, 160 p., 2015. (CHERD Műhelytanulmányok) ISBN: 9786158007726
11. Pusztai, G., Kovács, K., Ceglédi, T., **Dusa, Á. R.**, Hegedűs, R.: Pedagógusjelöltek oktatásszociológiai vizsgálata I. Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja, Debrecen, 89 p., 2014. (CHERD Műhelytanulmányok) ISBN: 9786158007719
12. Szerk. **Dusa, Á. R.**, Kovács, K., Márkus, Z., Nyüsti, S., Sörös, A.: Egyetemi élethelyzetek: ifjúságszociológiai tanulmányok I. Debrecen University Press, Debrecen, 271 p., 2012. ISBN: 9789633182260

13. Szerk. **Dusa, Á. R.**, Kovács, K., Márkus, Z., Nyüsti, S., Sörös, A.: Egyetemi élethelyzetek: ifjúságszociológiai tanulmányok II. Debrecen University Press, Debrecen, 259 p., 2012. ISBN: 9789633182277

Magyar nyelvű könyvrészletek (6)

14. Fényes, H., Kovács, K., **Dusa, Á. R.**, Fekete, A., Kardos, K., Kovács, E., Márkus, Z., Morvai, L., Nagy, Z., Sebestyén, K., Varga, E.: Felsőoktatásban résztvevő hallgatók különböző kompetenciáinak mérési lehetőségei.
In: Ki eredményes a felsőoktatásban? Szerk.: Pusztai Gabriella, Kovács Klára, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 66-78, 2015. ISBN: 9786068156699
15. Engler, Á., Bocsi, V., **Dusa, Á. R.**, Kardos, K., Németh, N. V.: Formális tanulás.
In: Tanuló régiók Magyarországon : Az elmélettől a valóságig. Írták: Kozma Tamás és munkatársai, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 75-107, 2015, (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 11.) ISBN: 9789633184721
16. Sebestyén, K., **Dusa, Á. R.**: Idegennyelv-tanulási tervek és mobilitás nyelvszakos és nem nyelvszakos tanárok körében.
In: Pálya-modell: Igények és lehetőségek a pedagógus-továbbképzés változó rendszerében. Szerk.: Pusztai Gabriella, Morvai Laura, Partium Könyvkiadó, Personal Problems Solution, Új Mandátum Kiadó, Nagyvárad; Budapest, 267-283, 2015. ISBN: 9789631234008
17. **Dusa, Á. R.**: A homoszexualitással kapcsolatos előítéletek és sztereotípiák a debreceni egyetemisták körében.
In: Ifjúsági élethelyzetek : Ifjúságszociológiai tanulmányok. Szerk.: Balku Anett, Dusa Ágnes, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 157-176, 2011. ISBN: 9789633180921
18. Balku, A., **Dusa, Á. R.**, Sörös, A.: Politikai falfirkák és graffitik.
In: Ifjúsági élethelyzetek : ifjúságszociológiai tanulmányok. Szerk.: Balku Anett, Dusa Ágnes, Sörös Anett, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 205-222, 2011. ISBN: 9789633180921
19. **Dusa, Á. R.**, Sörös, A.: Formális és informális csoportok a Debreceni Egyetemen.
In: A Partium esete. Szerk.: Kozma Tamás, Ceglédi Tímea, Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központ (CHERD-Hungary), Debrecen, 102-109, 2010, (Régió és oktatás, ISSN 2060-2596 ; 7.) ISBN: 9789634734093

Idegen nyelvű, külföldi könyvrészletek (2)

20. Fónai, M., **Dusa, Á. R.**, Moldová Chovancová, M., Chrost, M., Królikowska, A., Topij-Stempinska, B.: The prestige and social construction of the teacher profession in three countries.
In: Comparative Research on Teacher Education. Eds.: Pusztai Gabriella, Engler Ágnes, Verbum, Ruzomberok, 71-93, 2014. ISBN: 9788056101223

21. **Dusa, Á. R.**, Kovács, E.: New inequalities in higher education: pre-service teachers in partium region.
In: New Challenges in Education : Retrospection of history of education to the future in the interdisciplinary dialogue among didactics of various school subjects. Eds.: Maria Gallova, Jan Guncaga, Zuzana Chanasova, Michaela Moldova Chovanchova, Verbum, Ruzomberok, 29-43, 2013. ISBN: 9788056100653

Magyar nyelvű közlemények hazai folyóiratban (4)

22. Fónai, M., **Dusa, Á. R.**: A tanárok presztízsének és társadalmi státuszának változásai a kilencvenes és a kétezres években.
Iskolakultúra 24 (6), 41-49, 2014. ISSN: 1215-5233.
23. Engler, Á., **Dusa, Á. R.**, Huszti, A., Kardos, K., Kovács, E.: Az intézményi tanulás eredményessége és minősége, különös tekintettel a nem hagyományos tanulói csoportokra.
Isk. társad. térben időben. 2, 187-200, 2013. ISSN: 2062-1558.
24. **Dusa, Á. R.**: (Meleg) büszkeség és ballítélet. A homoszexuálisok megítélése a debreceni egyetemisták körében.
Kult. köz. 4 (1), 17-32, 2010. ISSN: 0133-2597.
25. **Dusa, Á. R.**: A vallás mint csoportképző tényező.
Kult. köz. 13 (3-4), 43-50, 2009. ISSN: 0133-2597.

Idegen nyelvű közlemények hazai folyóiratban (1)

26. Kovács, K., Ludescher, G., **Dusa, Á. R.**: Globalization, localization and individualization among high school students in Nyíregyháza.
Youth in Central and Eastern Europe. Sociological Studies 5 (2), 98-117, 2016. ISSN: 2409-952X.

Magyar nyelvű absztrakt kiadványok (1)

27. Kovács, K., Ludescher, G., **Dusa, Á. R.**: Globalizáció, lokalizáció és individualizáció nyíregyházi középiskolások körében.
In: A Magyar Tudomány Ünnepe 2016: Önkormányzó tudomány, Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar, Nyíregyháza, 13, 2016.

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2017.06.12.